

Łódź, dnia 20. 11. 2021

dr hab. Aurelia Mandziuk-Zajączkowska, prof. nadzw.

Akademia Sztuki w Szczecinie / Wydział Wzornictwa

Recenzja rozprawy doktorskiej; mgr Elżbiety Wysakowskiej-Walters

„Nuda Niepokój i gnijące jabłka >>rzecz o interakcji i partycypacji w Sztuce<<

sporządzona w związku z przewodem doktorskim

w Dziedzinie Sztuki, w Dyscyplinie Sztuki Plastyczne i Konserwacja Dzieł Sztuki

wszczętym przez **Radę Wydziału Komunikacji Multimedialnej**

Uniwersytetu Artystycznego im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu

promotor: prof. dr hab. Sławomir Sobczak

O Doktorantce

Elżbieta Wysakowska-Walters studiowała filologię angielską w Uniwersytecie Gdańskim, Lingwistykę Stosowaną w Uniwersytecie Warszawskim, Wideo-produkcję w Plymouth College of Art & Design, Komunikację Audiowizualną w Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, gdzie uzyskała tytuł licencjata. Tytuł magistra uzyskała 16 czerwca 2011 na kierunku Intermedia Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu. W latach 2012-2018 odbyła studia doktoranckie również na Uniwersytecie Artystycznym w Poznaniu. Artystka posługuje się różnorodnymi środkami: media, w których się wypowiada to wideo, instalacja, audio-art, sztuka w przestrzeni publicznej, net art. Jak sama zauważa, „lubi niepokój, błąd, ograniczony przekaz, absurd i irracjonalność”. Artystka często odnosi się do współczesnych dyskursów, takich jak wykluczenie, dyktatura, mechanizmy społeczne, konteksty lokalne i historyczne. Ważną częścią Jej praktyki artystycznej jest praca z ludźmi, stąd Jej aktywność w obrębie sztuki partycypacyjnej, społecznie zaangażowanej. Mieszkając we wsi Kuczki pod Uniejowem organizowała tamtejsze życie kulturalne. Prowadzone przez Nią w Uniejowie cykliczne spotkania, warsztaty artystyczne i edukacyjne dla osób niezwiązanych ze sztuką, cieszyły się dużym zainteresowaniem. Obecnie pracuje jako asystentka w Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie na Wydziale Intermediów w Katedrze Metod Sztuki Intermediów. Jest animatorką, inicjatorką, reżyserką licznych akcji artystycznych, organizuje działania z obszaru performance, happeningu. Przykładami takich działań są *Krakowskie pogotowie artystyczne* czy *Ślub z Kazimierzem*, oraz *O czym marzą drzewa* (wszystkie zrealizowane w 2019 roku). W pierwszych, wykonanych jeszcze na studiach, pracach jak np., książce artystycznej „Notatnik alchemika”, artystka bada wartości formalne pracy artystycznej, takie jak kolor i relacje zachodzące między kolorem a emocjami, czy znak oraz relacje między znakiem i znaczeniem.

Realizowała prace o charakterze poetycko - onirycznym jak wideo „Room”, gdzie przy użyciu intensywnych barw i baśniowych obrazów próbuje zarejestrować sen i dokonać analizy wspomnień z dzieciństwa, czy też multimedialną książkę artystyczną „kuczkiLas”, w której prowadzi po magicznym lesie, na który patrzymy oczami człowieka i kota.

Od 2007 roku Elżbieta Wysakowska-Walters coraz częściej odnosi się do mechanizmów społecznych i politycznych, demaskując ich zasady działania. W czarno-białej animacji „My brain”, w której wykorzystuje tekst napisany przez dziesięcioletnią Annabel z Ugandy, artystka odnosi się do traumy wojennej u dzieci. W filmie Tija (2008) porusza kwestię wolności i tożsamości. W wideo-instalacji Surplus (Nadwyżka) z 2008 roku (dyplom licencjacki) nawiązała do kontrowersyjnej historii sprzedaży wojsku amerykańskiemu ciał z przeznaczeniem na eksperymenty medyczne. W kolejnym projekcie „Witch Trial” porusza problem współczesnych polowań na czarownice. „Witch Trial” posłużył artystce jako baza materiałów do projektu „Kozioł ofiarny” (jej pracy magisterskiej), w którym kontynuowała problematykę egzystencji osób napiętnowanych, bez procesu uznanych za winne. Walters w swoim myśleniu o sztuce łączy postawę artystki i badaczki kultury. Jej aktywność artystyczną charakteryzują badanie nad twórczością, eksperymentowanie z własnymi strategiami myślowymi, partycypacja, otwartość na wymianę z innymi – interakcję. Wykaz jej doświadczeń artystycznych jest bogaty: od roku 2011, czyli ukończenia studiów magisterskich, brała udział w ponad trzydziestu wystawach i wydarzeniach artystycznych (w Polsce, Rosji, Niemczech, USA, Hiszpanii, Korei) i uczestniczyła w dziesięciu konferencjach naukowych (w Polsce, Wielkiej Brytanii, Włoszech, Portugalii).

Ocena rozprawy doktorskiej

Przedstawiona do recenzji praca składa się z dysertacji *Nuda Niepokój i gnijące jabłko >>rzecz o interakcji i partycypacji w Sztuce<<* oraz części praktycznej, którą stanowi „instrukcja artystyczna w formie słuchowiska”. Autorka w swojej pracy przyjęła założenie, że artyści oprócz tworzenia, powinni pielęgnować własną świadomość twórczą. Podjęła więc eksperyment pozwalający na weryfikację Jej własnych procesów twórczych, tego, czym jest dla niej sztuka; stawianie zdawałoby się elementarnych lecz niezwykle ważnych i trudnych pytań „co tworzę?” i „dlaczego?” i poszukiwanie na nie odpowiedzi. Część teoretyczna zawiera trzy rozdziały, które wskazują na trój etapową metodę „generacji idei”. Rozdziały nazwane są kolorami. W pierwszym - czarnym – autorka opisuje plan swoich badań oraz podstawy teoretyczne stanowiące fundament tychże badań. Drugi, biały, przedstawia okres inkubacji, czyli część eksperymentu polegającą na zawieszeniu na rok wszelkiej aktywności artystycznej. Rozdział Biały wypełniają skany notatek i luźnych zapisków.

Rozdział trzeci - czerwony - *instrukcja artystyczna w formie słuchowiska* jest opisem części artystycznej pracy. W pracy teoretycznej autorka odeszła od tradycyjnej formy liniowej na rzecz sieciowego przekazu, stosując różne stylistyki – autorskie analizy, cytaty, literackie opisy zdarzeń, hasła, metafory. Zastosowała również kody QR, których jest 15 (artykuły, zdjęcia, wideo, dokumentacje i teksty z warsztatów), a które, jak swego rodzaju sekrety w pamiętnikach, niejako na marginesie rozszerzają nam obraz zagadnień, będących przedmiotem badań doktorantki. Autorka, „idąc tropem średniowiecznych alchemików”, podjęła decyzję o „przekroczeniu siebie”, poddając się eksperymentowi, w którym przyjęła rolę zarówno obiektu badań, jak i badaczki. Wyruszyła w, jak to określa, podróż, podróż poszukiwania „momentu podniecenia umysłu” (mówiąc językiem Man Raya), do której to zaprasza nas swoją pracą. Odpowiedzi na nurtujące ją pytania szukała w najnowszych wynikach badań nad mózgiem oraz neurologii, neurobiologii i psychologii. Szukając nowych kontekstów i nowej perspektywy dla swojej aktywności twórczej, autorka swobodnie żongluje pojęciami z zakresu nauki i sztuki, korzystając z wiedzy, świadomości i podświadomości, intuicji i dedukcji, przypadku i projektowania zdarzeń; tworzy mozaikę przemyśleń, z których konstruuje swoją pracę.

Doktorantka podkreśla rolę zaangażowania w proces, „zanurzenia w doświadczeniu”, a takie elementy jak obserwowanie, analiza, zapisywanie, badanie, eksperymentowanie są narzędziami, którymi się posługuje. Zwracając uwagę na rolę rytuałów w procesach twórczych (przykład Schillera, który pracował wyłącznie przy biurku, z którego unosił się zapach gnijących jabłek), a które to ułatwiają przejście mózgu z fazy spoczynku w fazę pracy, można dostrzec, że autorka sama poddała się długofalowej rytualizacji przejścia od działania do procesu i jego obserwacji. W swojej pracy doktorantka podjęła badania nie nad określoną formą działań artystycznych, czy dyscypliną sztuki lecz przepracowuje pojęcia uniwersalne, dotyczące kondycji wszystkich twórców (i nie tylko twórców).

Na rozprawę Walters składają się również niezwykle szczere, osobiste zapiski tego, co „obok, przy okazji”, a dotyczące emocji, lęków, niemocy twórczej, czy stanów euforii, dzięki czemu praca jest barwną i ciekawą lekturą skłaniającą, moim zdaniem, czytelnika/odbiorcę do osobistych przemyśleń i analiz. Zaproponowana w pracy metoda rozwijania relacji z samym sobą, z własnym umysłem, jak mówi autorka, „jest ostatnim bastionem oporu wobec jakiegokolwiek władzy. Jedną z wielu możliwych ścieżek ćwiczenia wolności niezależności myślenia”. Sama forma pracy zaproponowana przez Walters to książka o charakterze unikatowym. Formą tą autorka nakreśla drogę odczytywania znaczeń, tego co ważne, co jest wyjaśnieniem, co podpowiedzią lub wskazówką, co emocją, a co faktem. Przy pomocy koloru, znaków, typografii i graficznych rozwiązań prowadzi nas przez meandry swojego postrzegania świata – świata sztuki – świata relacji międzyludzkich.

W części teoretycznej zawarty jest również szczegółowy opis części praktycznej pracy, zbudowanej na podstawie wcześniej opisanych analiz i doświadczeń, czyli „instrukcja artystyczna w formie słuchowiska”, w którym to artystka kreuje spotkania i relacje międzyludzkie. W słuchowisku słowo staje się obrazem jedynie w naszej wyobraźni, która buduje dźwiękowe pejzaże.

Składa się ono z sześciu segmentów opatrzonych odpowiednimi do każdego z nich komentarzami, zawierającymi zarówno teksty, które usłyszeć możemy w słuchowisku, jak również informację o tym, co jest celem każdego z etapów i do czego się one odnoszą. Całość rozpoczyna „etykieta” informująca o zespole realizującym słuchowisko, w skład którego weszli aktorka Małgorzata Białek, interpretatorka tekstu pisanego, oraz reżyser dźwięku Erwin Jeneralczyk, zajmujący się również postprodukcją słuchowiska. Pracę kończą opis akcji oraz optymalnych warunków realizacji wydarzenia wraz z jego podstawowym systemem identyfikacji, spójnym z formą całej dysertacji. Zaprojektowany przez autorkę system identyfikacji wizualnej projektu składa się z plakatu, rozbudowanej formy zaproszenia (wraz ze słowem od autorki), oraz małego przewodnika, będącego wskazówką do dyskusji, do której autorka zaprasza wszystkich uczestników proponowanej przez Nią akcji artystycznej. Podkreśla Ona jednocześnie, że dzieło nie jest skończone bez odbiorcy i jego aktywnego uczestnictwa, zaprasza więc do interakcji, która - jak zauważa Ryszard Kluszczyński - staje się jedną z zasadniczych cech współczesnej kultury. W swoim słuchowisku Walters zabiera nas w kolejną „podróż”, w której z odbiorców stajemy się „aktantami”. Autorka roztacza przed nami baśniowe pejzaże: „Archipelag niepokoju”, „Wyspę nudy”, zatrzymuje słuchacza na „Polanie ciszy”, zachęca do dotknięcia „Krateru Strachu”. Muszę przyznać, że ta część pracy wzbudziła we mnie ambiwalentne uczucia. Z jednej strony świadome stosowanie przez artystkę elementów infantyliacji, również we wcześniejszych Jej projektach czy warsztatach, niewątpliwie poszerza krąg odbiorców, łatwo tworząc przyjazną płaszczyznę więzi, lecz, moim zdaniem, jednocześnie niepokojąco skraca dystans pomiędzy twórcą i odbiorcą, umożliwiając tym samym budowanie powierzchownych, emocjonalnych więzi. Z drugiej zaś strony Jej wnikliwe, inteligentne i kompleksowe badanie eksperymentu przejścia z punktu „działam” do punktu „projektuję doświadczenie” i perspektywa skorzystania z gotowej „instrukcji” zachęcała mnie do „zanurzenia” się w baśniową podróż zaproponowaną przez Elżbietę Walters. Jej słuchowisko ma charakter narracyjny, operuje również planami akustycznymi. Całość stanowi próbę przedstawienia określonego zamysłu za pomocą słów oraz napięcie pomiędzy dźwiękiem a ciszą. Walters stworzyła kontekst pracy artystycznej jako ramy, w obrębie której porusza się „aktant”- odbiorca, a nie jako końcowy efekt - dzieło. W swojej pracy Elżbieta Walters przedstawiła nam projekt radzenia sobie z terażniejszością, ale i tworzenia scenariuszy przyszłości, wykroczyła poza wymiar estetyzacji przestrzeni, czy artefaktów, a Jej „projektowanie” jest świadomym narzędziem odwagi i zmiany.

Konkluzja

Po analizie treści rozprawy doktorskiej autorstwa mgr Elżbiety Wysakowskiej-Walters, pt.: „Nuda niepokój i gnijące jabłka >>rzecz o interakcji i partycypacji w Sztuce<<”, zapoznaniu się z częścią praktyczną pracy, a także biorąc pod uwagę wcześniejsze osiągnięcia artystyczne Doktorantki, stwierdzam jednoznacznie, że praca ta stanowi oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego, potwierdza Jej rozległą wiedzę w dziedzinie sztuk plastycznych oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy badawczej i artystycznej, a tym samym spełnia wszystkie wymogi określone Ustawą z dnia 14.03.2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytułach w zakresie sztuki. Dz. U. z 2003r. Nr 65, poz. 595; ze zmian. Dz. U. z 2005r. Nr 164, poz. 1365; Dz. U. z 2010r. Nr 96. poz. 620; Nr 182, poz. 1228; Dz. U. z 2011r. Nr 84, poz. 455 W związku z powyższym z przekonaniem popieram wniosek adresowany do Rady ds Nauki i Jakości Kształcenia oraz Senatu Uniwersytetu Artystycznego w Poznaniu o przyznanie Pani mgr Elżbiecie Wysakowskiej-Walters stopnia doktora w dziedzinie Sztuki w dyscyplinie Sztuki Plastyczne i Konserwacja Dzieł Sztuki.

